

Jak zmotywować
ucznia do uczenia się?

Czym jest motywacja?

- **Motywacja** to wrodzona, naturalna zdolność do uczenia się w aktywny sposób.
- Jej podstawowym prawem jest zasada: aby innych motywować, sami musimy mieć motywację.
"aby zapalać innych, trzeba samemu płonąć", "nie zapali w umysłach młodzieży płomienia wiedzy ten, kto we własnym umyśle nie nosi nawet jednej iskry".

TEORIA POTRZEB MASŁOWA A MOTYWOWANIE W SZKOLE

A pyramid diagram representing Maslow's hierarchy of needs. The pyramid is divided into five horizontal layers. From top to bottom, the layers are: 1. Potrzeby samorealizacji (Self-actualization needs) - light blue; 2. Potrzeby szacunku i uznania (Esteem and recognition needs) - medium blue; 3. Potrzeby afiliacji (Affiliation needs) - dark blue; 4. Potrzeby bezpieczeństwa (Safety needs) - black; 5. Potrzeby fizjologiczne (Physiological needs) - black. The pyramid is set against a dark blue background with a faint, stylized graphic of a person's head and shoulders on the right side.

Potrzeby samorealizacji

Potrzeby szacunku i uznania

Potrzeby afiliacji

Potrzeby bezpieczeństwa

Potrzeby fizjologiczne

Abraham Maslow - budowanie motywacji uczniów – poprzez zaspokajanie potrzeby przynależności, szacunku i samorealizacji w trakcie wypełniania poleceń nauczyciela.

Nauczyciel może pomóc uczniom dbając o to, by:

- wszyscy czuli się cenieni i akceptowani przynajmniej przez swojego nauczyciela; stwarzać wiele okazji do pracy grupowej, dbać o dobre relacje w grupie (**potrzeba przynależności**);
- wszyscy doświadczali sukcesu, byli chwaleni; uczniowie powinni mieć liczne okazje do zdobywania szacunku nauczyciela i innych uczniów (**potrzeba szacunku**);
- nauczyciel powinien budzić ciekawość i często zachęcać uczniów do samodzielnego myślenia (**potrzeba samorealizacji**).

Osiągnięcia szkolne uczniów zależne są od motywacji zewnętrznej i wewnętrznej.

Do najważniejszych składników **motywacji zewnętrznej** zaliczamy:

- Osobowość, kompetencje i wiedzę nauczyciela,
- Ocenę szkolną,
- Nagrodę i karę,
- Sytuację rodzinną ucznia.

Prawo oporu psychologicznego mówi, że:

1. Gdy ktoś **każe** nam podjąć jakieś działanie, prawdopodobnie **nie** będziemy mieli na to ochoty, nawet jeśli wcześniej chcieliśmy to zrobić z własnych powodów.

2. Im bardziej ktoś **próbuje nas przekonać** - krzyczy, nalega, grozi strasznymi konsekwencjami – tym **mniejszą mamy chęć**, by podjąć to działanie.

Prawo to jest istną zmorą rodziców i nauczycieli.

Składnikami motywacji wewnętrznej są:

- Bezinteresowna potrzeba zdobywania i rozumienia wiedzy,
- Zainteresowanie nauką szkolną,
- Ambicje,
- Plany i dążenia życiowe,
- Przekonanie uczniów o praktycznej przydatności zdobywanej wiedzy.

Czynniki osłabiające motywację do nauki

Wyniki ankiety „Motywacja do nauki” opracowane przez M. Trzcińską wykazują, że poziom motywacji do nauki najbardziej **obniżają nudne lekcje, trudność materiału oraz niesprawiedliwe ocenianie.**

- brak pomocy ze strony nauczyciela – 10%
- mało wymagający nauczyciel – 5%
- brak zainteresowania rodziców – 10%
- **niesprawiedliwe ocenianie – 50%**
- lęk przed ocenianiem – 20%
- **nudne lekcje – 55%**
- zbyt wymagający nauczyciel – 25%
- **trudny materiał – 50%**
- słaba ocena – 35%
- za dużo nauki w domu – 10%
- lenistwo – 5%

Czynniki podnoszące motywację do nauki

Wyniki ankiety „Motywacja do nauki” wykazują, że poziom motywacji do nauki najbardziej podnosi **możliwość otrzymania dobrej oceny** (motywacja zewnętrzna), **zainteresowanie materiałem** (motywacja wewnętrzna). Duże znaczenie przywiązują uczniowie także do tego, aby nauczyciel **był miły i życzliwy**. Oto dane liczbowe:

- chęć bycia najlepszym – 30%
- **twoje zainteresowania** – 40%
- chęć zdobywania wiedzy – 20%
- zachęty i pochwały rodziców – 25%
- **miły i życzliwy nauczyciel** – 40%
- **możliwość otrzymania dobrej oceny** – 60%
- ciekawie prowadzone lekcje – 35%

Metody motywowania za pomocą zachęt zewnętrznych:

- Chwalenie i nagradzanie uczniów za sprostanie kryteriom wykonania lub miarom postępu,
- Chwalenie i nagradzanie tak, by uczniowie docenili wyniki uczenia się,
- Kierowanie uwagi uczniów na praktyczną wartość nauczonych wiadomości i umiejętności,
- Wprowadzanie elementów zdrowej rywalizacji.

Nagradzanie uczniów:

- rzeczowe (smakołyki, przedmioty),
- dynamiczne i przywileje (zorganizowanie gier i zabaw, dostęp do specjalnej aparatury, swoboda wyboru zajęć),
- oceny i wyróżnienia (odznaki, publiczny pokaz),
- społeczne (uznanie, obdarzanie funkcją),
- interakcje z nauczycielem (specjalne zainteresowanie, wspólne wykonywanie czegoś).

Nagrody pełnią funkcję motywacyjną jedynie w przypadku uczniów, którzy wierzą, że mają szansę je otrzymać.

Metody nawiązujące do wewnętrznej motywacji uczniów:

- Wychodzenie naprzeciwko uczniowskiej potrzebie **autonomii**; zachęcanie uczniów do samodzielności w roli ucznia i do dokonywania wyborów,
- Wychodzenie naprzeciwko uczniowskiej potrzebie **kompetencji**: wybieranie czynności, które wymagają od uczniów aktywnego zachowania i natychmiastowe dostarczanie informacji zwrotnej; wzbogacanie nauczania elementami gier; stawianie zadań wymagających zróżnicowanych umiejętności,
- Wychodzenie naprzeciwko uczniowskiej potrzebie **włączenia**; niech często mają okazję współpracować z kolegami, najlepiej w ramach częstych form uczenia się we współpracy,
- Dostosowanie czynności dydaktycznych do **zainteresowań** uczniów,
- Wzbogacanie tradycyjnych czynności dydaktycznych elementami symulacji i fantastyki,
- Łączenie w czynnościach dydaktycznych elementów praktycznych.

Wiara w sukces

- **Wiara w siebie**, nazywana też czasem pewnością siebie, odnosi się do tego co potrafię; jest ona związana i ograniczona do określonych umiejętności („jestem świetny z matematyki, jęz. angielskiego”, itp.). Wiara w siebie nie wystarcza jeśli uczeń nie ma przekonania, że jest wartościowym człowiekiem.
- **Poczucie własnej wartości (samoocena)** odnosi się do tego, kim jestem, jak dobrze siebie znam, czy rozumiem własne uczucia i postępowania. Poczucie wartości składa się z tego co o sobie wiem, oraz z tego co o sobie myślę. **Zdrowe poczucie wartości oznacza, że jestem w stanie myśleć o sobie w sposób obiektywny („mam zalety i wady”) i akceptujący („jestem dobrym, porządnym człowiekiem”).**
- **Branie odpowiedzialności za swoje działania.**

Jak budować wiarę w sukces

- formułować osiągalne dla ucznia cele;
- dzielić zadania na mniejsze części;
- dać czas na naukę i możliwość poprawy;
- zwracać uwagę na częściowy sukces (np: częściowo wykonana praca domowa);
- chwalić za wkład pracy, nie tylko za rezultat;
- pochwała powinna być oceną pracy, a nie ucznia;
- nie etykietować dzieci („jesteś leniwy”; „jesteś niegrzeczny”; „jesteś niedojrzały”; itp.) – to niezwykle szkodliwe dla poczucia ich własnej wartości;
- szanować granice ucznia, zwłaszcza, że oczekujemy aby ono uszanowało nasze granice;
- dbać o dobre relacje z uczniem (stosując właściwy język).

Po czym można poznać, że w klasie panują warunki wyzwalające w uczniach to, co w nich najlepsze?

Według Merrill Harmin „Duch klasy”, Uczniowie:

- nie sprawiają wrażenia zawstydzonych,
- z zaangażowaniem zajmują się pracą.
- są samodzielni, kierują się wewnętrzną motywacją,
- dbają o dobre relacje z innymi, także z nauczycielem; słuchają siebie nawzajem,
- są uważni i czujni, nie nudzą się.

Każdy nauczyciel powinien zadbać o to aby „sprzedać” swoje lekcje jako coś wartościowego, interesującego, przydatnego w realnym życiu.

Podczas lekcji należy:

- uświadamiać przydatność przekazywanej wiedzy w życiu codziennym;
- zaciekawiać uczniów i rozwijać ich zainteresowania;
- rozwijać samodzielność;
- zachęcać do krytycznego myślenia.

Metody pomagania uczniom z małą motywacją do nauki. Włodkowski radzi, żeby nauczyciel:

- **zapewnił tym uczniom regularne sukcesy** (nim poleci rozpocząć samodzielną pracę, zorientował się, czy uczniowie wiedzą, co mają zrobić, dostarczał informacji zwrotnej po ich wypowiedziach, upewnił się, że znają kryteria oceny rezultatów uczenia się).
- **zachęcał do wysiłku**, chwając za rzeczywiście włożoną pracę, wykazując uznanie dla postępów i demonstrując pozytywne oczekiwania.
- **podkreślał osobiste sprawstwo ucznia** w toku procesu uczenia się: uczniowie planują pracę, ustanawiają cele, dokonują wyborów i sami kontrolują postępy.
- **Wykorzystywał różne formy pracy grupowej** dla wzmocnienia pozytywnej samooceny (działania, dzięki którym uczniowie doceniają swoje możliwości i spotkają się z uznaniem swoich kolegów).

Dodatkowo warto sprawdzić:

- w jakich sytuacjach lekcyjnych tacy uczniowie czują się swobodnie a w jakich czują lęk i dlaczego, pomóc uczniom zrozumieć naturę takiego lęku i wyposażyć ich w umiejętność panowania nad nim (np.: przy odpytywaniu).

Aby wzbudzić wśród uczniów zainteresowanie nauczaniem przedmiotem, nauczyciel, powinien stosować pozytywne motywy, m. in.:

- * dobrze organizować lekcje
- * chwalić dziecko za każde osiągnięcie
- * rozwijać samodzielność
- * zachęcać do krytycznego myślenia
- * okazywać pozytywne uczucia
- * wzmacniać poczucie wartości (pochwały, nagrody, uznanie)
- * obniżać poziom napięcia i lęku
- * zaciekawiać uczniów i rozwijać ich zainteresowania
- * dostosować wymagania do górnej granicy możliwości uczniów
- * zachęcać do odnoszenia sukcesów
- * utrzymywać motywację do pracy na wysokim poziomie.

Strategie motywacyjne z nauczycielskiej praktyki:

- Odgrywanie ról w grach dydaktyczno – symulacyjnych.
- Metoda projektów.
- Zabawy dydaktyczne jako sposób powtarzania materiału przed sprawdzianem.
- Nawiązywanie do zdarzeń współczesnych lub życia uczniów.
- Zadawanie do przeczytania dodatkowych treści (książki, artykuły, wyszukiwanie informacji w Internecie).
- Zadawanie pytań prowokujących do myślenia.
- Zapraszanie członków lokalnej społeczności do wygłoszenia w klasie prelekcji.
- Pokazy filmów.
- Organizowanie uczenia się w grupach.
- Uczenie się przez doświadczenie.

Warto pamiętać, że jeżeli:

- uczniowie wdają się w utarczki, obwiniają się nawzajem, tracą wiarę w siebie – obniża się **poczucie własnej wartości** wśród uczniów;
- w klasie wyczuwa się apatię – słabnie **zaangażowanie**;
- uczniowie stają się bierni, wykonują tylko to co im się każe – słabnie **samodzielność**;
- uczniowie złośliwie odnoszą się do siebie, niektórzy czują się odrzuceni – zanika **poczucie wspólnoty**;
- uczniowie są nieuważni, znudzeni, udzielają bezmyślnych, powierzchownych odpowiedzi – słabnie **świadome uczenie się**.

Różnice grupowe i indywidualne dotyczące motywacji:

- Większość metod motywowania prezentowanych na szkoleniu opiera się na zasadach psychologicznych pasujących do wszystkich uczniów niezależnie od płci, pochodzenia, rasy, zaplecza kulturowego i charakteru.
- Uczniowie **zaleknieni** dobrze reagują na nagrody i zachęty, źle na trudne zadania i krytykę.
- Niektórzy wolą nagrody materialne, inne symboliczne, a jeszcze inni specjalne przywileje lub nagrody „nauczycielskie”: wspólny podwieczorek, wyjście do kina, itp.
- **Uczniowie mający lepsze kontakty interpersonalne** (odbierani jako osoby ciepłe, miłe, wrażliwe, otwarte, czułe) wolą uczyć się w grupie, skłaniają się do przedmiotów humanistycznych i społecznych. **Uczniowie mniej „kontaktowi”** odbierani jako zimni, zachowujący dystans, obojętni) wolą pracę samodzielną i indywidualną oraz przedmioty przyrodnicze i matematyczne.

Warto wiedzieć

- Wraz z wiekiem zmieniają się wzorce motywacyjne uczniów.
- Stały spadek motywacji i samooceny możliwości zwłaszcza w klasach pierwszych (gimnazjum, szkoły średniej). Następuje przejście ze środowiska pedagogicznego wyraźnie wspierającego do środowiska, w którym nastawienie na wspieranie jest mniejsze.
- Stąd też istotne jest właściwa, kompetentna, rozumiejąca potrzeby i możliwości uczniów postawa nauczyciela, wychowawcy.

Miłego popołudnia